

Kultura - twarzą miasta i metropolii

W Gdańsku poszukiwano rozwiązania, które pozwoliłyby zaangażować w działania jak najszersze kręgi ludzi sztuki, menadżerów kultury, ale także osoby, które utożsamiając się z wizją miasta opartego na wartościach, w naturalny sposób włączą się w proces ubiegania się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury.

Rada Miasta Gdańska, na wniosek prezydenta Pawła Adamowicza, podjęła 26 kwietnia 2007 roku uchwałę w sprawie ubiegania się miasta o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury w roku 2016¹. U źródeł decyzji legło przekonanie, iż kultura jest twarzą miasta. Gdańsk pragnął jednocześnie wyrazić wolę kreowania europejskiej wizji kultury, gdzie wolność, solidarność, tolerancja i otwartość, będą stanowiły najistotniejsze wartości.

Program Europejskiej Stolicy Kultury jest szerokim projektem społecznym, który nie tylko staje się lokomotywą rozwoju, pozwala czerpać z twórczych zasobów miejsca, w którym powstaje, ale także stwarza szerokie pole magnetyczne - przyciąga nowe zjawiska i osoby. Zważywszy na założenia Programu, jak i czytając przekaz płynący z ducha miejsca, Prezydent Miasta Gdańska, który na mocy uchwały Rady Miasta stał się wykonawcą woli obywateli, podjął naturalną decyzję - ogłosić otwarty konkurs na operatora projektu.

Wydawałoby się, nic prostszego. Mamy ustawę Prawo o stowarzyszeniach, ustawę o fundacjach, ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. A jednak po to, by konkurs miał rzeczywiście charakter otwarty, czyli dopuszczał do udziału wszelkie podmioty działające na polu kultury (włącznie z podmiotami gospodarczymi, zagranicznymi, czy jednostkami nieposiadającymi osobowości prawnej, np. utworzonymi przez osoby

¹ Idea Europejskiej Stolicy Kultury (ESK) zrodziła się w 1985 roku, podczas spotkania Rady Europejskiej ministrów kultury. Przedstawiła ją grecka minister kultury Melina Mercouri. Od tego czasu idea ESK rozwija się nieprzerwalnie i jest obecnie jedną z najbardziej rozpoznawalnych inicjatyw Komisji Europejskiej. Udział w konkursie wywiera ogromny wpływ na rozwój kultury i turystyki w miastach, a także wyzwała społeczną energię, poczucie dumy i współodpowiedzialności wśród mieszkańców nominowanych miast. Najważniejszym celem wyboru ESK jest wzmocnienie współpracy w dziedzinie kultury, wspieranie dialogu międzykulturowego, ale także promocja danego miasta - zaprezentowanie różnorodności potencjału dziedzictwa, kultury, ludzi. Corocznie tytuł zdobywają inne miasta, na których ogniskuje się w danym roku spojrzenie całej Europy. Od 2009 roku tytuł przypada dwóm miastom, jednemu ze „starego” i jednemu z „nowego” państwa członkowskiego. Miasta, które otrzymują tytuł ESK starają się wykorzystać ten potencjał i związane z nim fundusze na rozwinięcie swojej oferty kulturalnej, tak by mogły przyciągnąć międzynarodową publiczność. Tytuł oznacza ogromny prestiż, a w dłuższej perspektywie znaczny wzrost turystyki i lepszą promocję. Wybrane miasto przez dwanaście miesięcy przedstawia swoje dziedzictwo historyczne; organizuje specjalny program wydarzeń kulturalnych (festiwale, koncerty, wystawy, konferencje), prezentuje inwestycje kulturalne.

W 2016 roku jedno z polskich miast, wspólnie z miastem hiszpańskim, będzie nosić miano Europejskiej Stolicy Kultury.

Spektakle w ramach Międzynarodowego Festiwalu Teatrów Plenerowych i Ulicznych. Fot. Jerzy Pinkas

fizyczne zespołami autor-skimi), musiał zostać poddany zasadom obowiązującym w ustawie Prawo zamówień publicznych. Przy przygotowaniu konkursu

uwzględniono także przepisy Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz Decyzję Parlamentu Europejskiego i Rady Europy ustanawiającej działanie Wspólnoty na rzecz obchodów „Europejskiej Stolicy Kultury w latach 2007 - 2019”.

Nim jednak Konkurs został ogłoszony, co znalazło później odzwierciedlenie w jego założeniach i regulaminie, w czerwcu 2007 roku w trakcie spotkania prezydentów, burmistrzów, wójtów i starostów gdańskiego obszaru metropolitalnego oraz marszałka województwa pomorskiego podpisane zostało porozumienie metropolitalne o współdziałaniu w ramach przedsięwzięcia „Gdańsk i Metropolia - Europejska Stolica Kultury 2016”. *Dzięki porozumieniu, jak powiedział prezydent Gdańska Paweł Adamowicz, do powszechnej świadomości trafił fakt, iż idee obywatelskie oraz pragnienie działania dla dobra wspólnego są wciąż najżywiej obecne właśnie na Pomorzu, a gdańska aplikacja do tytułu kulturalnej stolicy Europy staje się z dniem podpisania wzmocniona o wolę działania wszystkich samorządów*

² Oto treść zawartego Porozumienia wraz z listą osób, które złożyły pod nim swój podpis: „Nawiązując do tradycji wieloletniej współpracy i dobrych doświadczeń współdziałania, niżej podpisani zgodnie oświadczają wolę swego czynnego udziału w staraniach zmierzających do uzyskania tytułu Gdańsk i Metropolia Gdańska Europejską Stolicą Kultury w roku 2016: Leszek Czarnobaj – Wicemarszałek Województwa Pomorskiego, Paweł Adamowicz – Prezydent Miasta Gdańska, Włodzimierz Grzechnik – Naczelnik Wydziału Kultury, Rekreacji i Sportu w imieniu Prezydenta Miasta Gdyni, Wojciech Fulek – Zastępca Prezydenta Miasta Sopotu, Zenon Ody – Prezydent Miasta Tczewa, Krzysztof Hildebrandt – Prezydent Miasta Wejherowa, Ryszard Świński - Zastępca Burmistrza Pruszcza Gdańskiego, Andrzej Jaworek – Kierownik Referatu Inwestycji Inżynierii Miejskiej i Ochrony Środowiska Miasta Redy w imieniu Burmistrza Miasta Redy, Elżbieta Rogala-Kończak – Burmistrz Miasta Rumi, Albin Bychowski - Burmistrz Gminy Żukowo, Leszek Grombala - Wójt Gminy Kolbudy, Zdzisław Miszewski – Zastępca Wójta Gminy Kosakowo, Andrzej Gajewski – Zastępca Wójta Gminy Wejherowo, Cezary Bieniasz-Krzywiec - Starosta Powiatu Gdańskiego, Janina Kwiecień – Starosta Powiatu Kartuskiego, Edward Adamczyk - Wicestarosta Powiatu Nowodworskiego, Danuta Necel Lewandowska - po. Naczelnika Biura Inicjatyw Ponad Lokalnych w imieniu Starosty Powiatu Puckiego, Grzegorz Gaszta – Wicestarosta Powiatu Wejherowskiego.”

internetowych Miasta Gdańska, Wrota Pomorza, organizacji pozarządowych, a także Krajowego Punktu Kontaktowego ds. Kultury.

Etap pierwszy konkursu obejmował przygotowanie koncepcji projektu, w tym eseju pt. „Gdańsk - Europejska stolica kultury - stan posiadania, wizja przyszłości”. Należało ponadto wytypować dziesięć nazwisk wybitnych osobistości życia publicznego, proponowanych jako promotorów Projektu (wraz z uzasadnieniem) oraz opracować wstępną wizję organizacji Biura Programowego w Gdańsku (w tym założeń kalkulacji finansowej i propozycji działań promocyjnych). Do udziału w I etapie konkursu zostało dopuszczonych sześciu uczestników: Pultyn Studio - Sławomir Pultyn, Jacek Bunsch, Stowarzyszenie Integracji Humanistycznej PO – MOST, Łukasz Szajna, Iwona Dorota Bigos, Aleksandra Szymańska/Romuald Pokojski. Złożonych zostało pięć koncepcji. Zgodnie z regulaminem, sąd konkursowy wybrał spośród nich trzy najlepsze i przyznał im trzy równorzędne nagrody (po 20 tys. zł każda) oraz zaprosił autorów do II etapu - do złożenia prac konkursowych. Wszyscy nagrodzeni w I etapie konkursu: Jacek Bunsch, Aleksandra Szymańska/Romuald Pokojski, Pultyn Studio - Sławomir Pultyn, złożyli swoje prace do II etapu.

Etap II obejmował uszczegółowienie wybranych i dopuszczonych do tego etapu prac, po uwzględnieniu uwag Zamawiającego: opracowanie studium pt. „Stan posiadania gdańskiej kultury - zasoby, specyfika, braki, oczekiwania, kierunki rozwoju (z uwzględnieniem metropolii)”,

opracowanie szczegółowego planu przygotowań, aplikowania i działań

Przedmiotem konkursu było wyłonienie podmiotu, operatora przedsięwzięcia „Gdańsk i Metropolia Gdańska 2016 - Europejska Stolica Kultury” oraz opracowanie i zrealizowanie projektu, zgodnie ze szczegółowymi wytycznymi i kryteriami zapisanymi w Decyzji PE i RE nr 1622/2006/WE (nr postępowania BZP-340-174-BPKSiP/07/MST).

naszego regionu.²

Konkurs na operatora projektu odbył się na przełomie lat 2007 i 2008. Został przeprowadzony w dwóch etapach, w języku polskim i angielskim. Ogłoszenie Konkursu przekazano Urzędowi Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich oraz opublikowano w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, na portalach

zmerających do uzyskania tytułu Europejskiej Stolicy Kultury z podziałem na dwa etapy (2008-2011 oraz 2012-2015), przygotowanie programu wydarzeń oraz propozycji organizacji, struktury i finansowania Biura Programowego w trzech etapach (lata 2008-2011, 2012-2015 oraz 2016) wraz z propozycją nazwy biura, harmonogramu przygotowań oraz budżetu przedsięwzięcia z podziałem na poszczególne lata oraz informacją o planowanych kosztach wykonania prac realizowanych na podstawie pracy konkursowej.

Do koncepcji należało załączyć oświadczenie o autorskim charakterze przedstawionych materiałów oraz zgodę na ich przetwarzanie dla potrzeb Konkursu. Zamawiający określał maksymalny koszt wykonania prac realizowanych w latach 2008 - 2011 na łączną kwotę 12 mln zł brutto. W związku z możliwą zmianą wysokości ww. środków do momentu przyjęcia uchwał budżetowych przez Radę Miasta Gdańska, zastrzeżono, iż wysokość kwot jest prognozowana, a ostateczny limit wydatków w tym zakresie zostanie określony w kolejnych uchwałach budżetowych. Ponieważ Zamawiający zaplanował realizację umowy w latach 2008 - 2011, w przypadku pozytywnej decyzji Komisji Europejskiej kwalifikującej Gdańsk do dalszego ubiegania się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016, realizacja projektu w latach 2012 - 2016 będzie stanowić przedmiot oddzielnego zamówienia. Konkurs - jak na rozstrzygany zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych - przeprowadzono w ekspresowym tempie. Ogłoszono go na przełomie roku i już na początku marca 2008 spośród zgłoszeń pięciu zespołów, wyłoniono finałową trójkę. W ocenie sądu konkursowego, składającego się z przedstawicieli Rady Miasta Gdańska i Biura Prezydenta, Dyrektora Centrum Sztuki Współczesnej Łaźnia, przedstawicieli mediów i Uniwersy-

Ulica Długa - Teatr w Oknie. Organizator przedstawienia - Gdański Teatr Szekspirowski - został powołany z inicjatywy grupy pasjonatów.

tu Gdańskiego, najciekawszy program stworzył zespół autorski: Aleksandra Szymańska i Romuald Pokojski. Sąd konkursowy, oceniając prace, brał pod uwagę oryginalność koncepcji i atrakcyjność proponowanych rozwiązań wobec dotychczas realizowanych w Europie w ramach programu Europejskich Stolic Kultury. Liczyły się też działania promocyjne oraz kalkulacja finansowa. Zwycięski projekt - w ocenie jurorów - nie opierał się na skatalogowaniu atrakcji i dodaniu nowych pomysłów, ale został oparty o ideę zakorzoną w duchu miasta, zawierającą się w hasło: wolność kultury - kultura wolności. Wybór projektu nie oznaczał jednak automatycznie jego realizacji - rozpoczęły się (tym razem w trybie zamówienia z wolnej ręki) negocjacje ze zwyciężkim zespołem autorskim w celu zawarcia umowy na prowadzenie Biura Programowego "Gdańsk 2016". Ten etap przyniósł sporo trudności. Okazało się bowiem, że zaproponowana forma organizacyjna biura (fundacja) - zdaniem zespołu radców prawnych Urzędu Miasta - nie mogła zostać przyjęta. W efekcie negocjacji, jako najbliższy formule „zespołu autorskiego” wybrano formę spółki cywilnej. W ten sposób zwycięzcy konkursu - Aleksandra Szymańska³ i Romuald Pokojski⁴ zawiązali spółkę cywilną (przekształconą potem w spółkę jawną) o nazwie Biuro Promocji Kultury s.c. i podpisali z miastem umowę na prowadzenie *Biura Operatora Projektu Gdańsk i Metropolia ESK 2016* oraz na realizację projektu.

Na realizację programu merytorycznego w latach 2008-2011 miasto przeznaczyło 8 mln zł, natomiast na utrzymanie Biura Operatora - 3,4 mln (z zastrzeżeniem, że gdy Rada Miasta Gdańska nie uchwali w budżetach na lata 2009-2011 środków finansowych w wysokości pozwalającej na realizację zadań objętych umową, będą one realizowane w zakresie proporcjonalnym do wysokości uchwalonych kwot). Biuro ma jednocześnie prawo odstąpić od umowy gdy uzna, że zbyt małe fundusze uchwalone przez Radę Miasta mogą uniemożliwić jego dalszą pracę.

Biuro „*Gdańsk i Metropolia - Europejska Stolica Kultury 2016*” usytuowane zostało przy najbardziej znanej ulicy miasta, przy Długim Targu 39/40. Jego pracownicy zajmują się koordynacją projektów kulturalnych, edukacyjnych i sportowych oraz współpracą z orga-

³Aleksandra Szymańska – od sierpnia 2008 dyrektor (współautor projektu) Biura Gdańsk i Metropolia – Europejska Stolica Kultury 2016. Wcześniej m.in. produkt manager w wydawnictwie Hachette Filipacchi Polska, gdzie współtworzyła strategię miesięcznika „Film”; a następnie jako PR i special events manager organizowała kampanie i wydarzenia specjalne dla tytułów wydawnictwa; w latach 2004-2008 dyrektor wydawniczy tygodnika „Gala” w Gruner + Jar.

⁴Romuald Wicza-Pokojski – od sierpnia 2008 dyrektor (współautor projektu) Biura Gdańsk i Metropolia – Europejska Stolica Kultury 2016. Dramaturg, reżyser, aktor, animator kultury, twórca autorskiego Teatru Wiczy, który założył w 1991 r.

nizacjami pozarządowymi. Biuro jest również odpowiedzialne za przygotowanie aplikacji konkursowej oraz koordynację współpracy kulturalnej w całym obszarze metropolitalnym. Jednocześnie w urzędzie miejskim powołano koordynatora, który czuwa nad prawidłową realizacją postanowień umowy.

Obecnie trwają prace nad znalezieniem dogodniejszej formy prawnej dla funkcjonowania Biura. Forma spółki nie tylko narzuca ograniczenia w aplikowaniu o środki na realizację projektów, ale powoduje także dodatkowe obciążenia podatkowe w rozliczeniach pomiędzy spółką a miastem.

Gdański Obszar Metropolitalny zamieszkały jest przez ponad milion osób. Jego powierzchnia przekracza 1500 km kw. Pomimo spójnej struktury przestrzennej, specyficzną cechą gdańskiej metropolii jest zróżnicowanie tożsamości, gospodarki i charakteru miast budujących jej oś, wzbogaconej dodatkowo przez odrębność i kulturę Kaszubów. Tworzy to wielowymiarowy i wielopodmiotowy organizm metropolitalny o ogromnym potencjale kulturalnym i ekonomicznym.

Opracowanie: Anna Czekanowicz-Drażewska, dyrektor
Biura Prezydenta Miasta ds. Kultury